

ЕКОЛОГОЦЕНОТИЧНИЙ ПРОФІЛЬ РІЧКИ ТЕТЕРІВ НА МЕЖІ ПОЛІССЯ І ЛІСОСТЕПУ

Проблема екотону одна із найскладніших і найактуальніших в екосистемології. Історія вивчення континууму розпочалася на початку ХХ століття. Теорія континууму виникла в протиріччі з уявленнями про дискретність «одиниць рослинності», яку відстоював Ф.Клементс. Авторитет Ф.Клементса не дозволяв порушити цю концепцію до середини ХХ століття. Однак, вже наприкінці двадцятих років в різних країнах незалежно один від одного з'являлися противники ідеї дискретності фітоценозів. Першими під сумнів клементсовську концепцію поставили радянський фітоценолог Л.Г. Раменський та американський еколог Г.Глісон. Пройшло багато років перш ніж завдяки зусиллям Дж.Кертіса та Л.Г.Раменського теорія континууму запрацювала.

На сьогодні, більшість екологів прийняли цю ідею, але не в класичному розумінні як її подавали Л.Г. Раменський і Г.Глісон. Р. Маргелеф вказує на варіанти континууму: абсолютний (екоклін) і відносний (екотон). Згідно з першим варіантом класифікація неможлива, тому що усі фітоценози плавно переходять один в один. Практичний досвід багатьох дослідників, особливо тих хто працює з лісовими рослинними угрупованнями вказує на чіткі відмінності між різними лісовими екосистемами. Адже, мова іде про зміни в автотрофних блоках і зміни середовища, що їх супроводжують з високими показниками кореляції. Тому в реальності існує відносний континуум названий екотоном.

Виділяють три основні форми екотону: типологічний, топологічний та просторовий. Типологічний екотон спостерігається в споріднених соціях (тих, чиї автотрофні блоки належать до однакових синтаксонів вищого рангу). Ці екосистеми мають подібні показники екологічних факторів та флористичний склад. Типологічний екотон може виникати як через подібність умов середовища так і через подібні стадії розвитку. Топологічний екотон формується завдяки присутності евритопних космополітичних видів та стенотопних до чинника присутнього в сусідніх екосистемах. Якщо показники змінюються поступово, то характерні види однієї системи проникають в іншу. Третя форма екотону (просторова) викликана ймовірним випадковим проникненням насіння або вегетативних органів із однієї екосистеми в іншу. Полісся і Лісостеп це екосистеми рівня біому, що мають велику спільну межу. Тому в районах, що знаходяться біля цієї межі ми можемо спостерігати усі типи екотонів, але в незвичному для віддалених областей варіанті. В межах однієї природної зони ареали представників її флори перекриваються за рідкими винятками. На межі між біомами можуть зустрічатися рідкісні поєднання видів із різних зон. Антропогенний вплив, зміни клімату та еволюція екосистем можуть спричинити зникнення ряду рідкісних видів. Такі екотонні зони можуть бути останнім притулком для них.

Ця гіпотеза знаходить підтвердження через результати дослідження еколого-ценотичного профілю через річку Тетерів в районі села Подолянці (Романівський район, Житомирської області). Ця територія належить до Східноєвропейської провінції і знаходиться на межі Житомирським геоботанічним районом, центрально-Поліської округи, Поліської під провінції та Любарсько-Чуднівським геоботанічним районом Старокостянтинівсько-Білоцерківської округи, Подільсько-Середньодніпровської під провінції.

Класифікація рослинності в межах профілю має такий вигляд: *QUERCO-FAGETEA* Br.-Bl. Et Vlieg 1937: *Fagetalia sylvaticae* Pawl 1928, *Carpinion betuli* Oberd 1953: *Tilio cordatae-Carpinetum* Tracz 1962. *TRIFOLIO-GERANIETEA* Th.Müll 1962: *Origanetalia* Th.Müll 1962, *Trifolion medii* Th.Müll 1962: *Trifolio-Agrimonetium* Th.Müll 1961. *KOELERIO-CORYNEPHORETEA* Klika in Klika et Novak 1941: *Sedo-Scleranthetalia* Br.-Bl. 1955. *Poo compressae-Rumicion acetosellae* Didukh et Kontar 1998: *Vincetoxico hirundinari-Rumicetum acetosellae* Didukh et Kontar 1998. *KOELERIO-CORYNEPHORETEA* Klika in Klika et Novak 1941: *Corynephorretalia canescentis* R.TX.1937: *Veronico dillenii-Corynephorretum* Passarge 1960. *GALIO-URTICETEA* Passarge et Kopecký 1969: *Glechometalia hederacea* R.Tx 1975, *Convolvulion* R.Tx 1947: com *Rubus caesius*. *BIDENTEA TRIPARTITI* R.Tx., Lohmaer et Preising 1950: *Bidentalia tripartiti* Br.-Bl. et R.Tx 1943, *Bidention tripartiti* Nordhagen 1940: *Polygono-Bidentetum* Lohmaer 1950. *MOLINIO-ARRHENATHERETEA* R.Tx 1937: *Molinetalia* Pawlowski 1928, *Calthion palustris* R.Tx 1937: *Scirpetum sylvatici* Egger 1933. *POTAMETEA* Klika in Klika et Novak 1941: *Potametalia* Koch 1926, *Nymphaeion albae* Oberd 1957: *Potametum natantis* Soó 1927, *Numpharo lutei-Nymphaetum albae* Tomasz 1977. *RHAMNO-PRUNETEA* Rivas Goday et Garb 1961: *Prunetalia spinosae* R.Tx 1952, *Prunion spinosae* Soó 1977. *RUBO fruticosi-Prunetum spinosae* Web 1974 n.inv. Witting 1974. *ARTEMISIETEA VULGARIS* R.Tx 1950. *Sisymbrietalia* J.Tüxen ex Matuszkiewicz 1962 em Gors 1966 *Medicago falcatae-Diplotaxion tenuifoliae* Levon 1997. *Calamintho macrae-Poterietum sanguisorbae* Levon 1997.